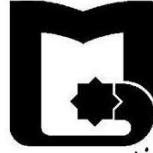

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه سیستان و بلوچستان
دانشکده مدیریت و اقتصاد

گروه حسابداری

چکیده مقالات

همایش ملی حسابداری و حسابرسی

۱۵ آذر ۱۳۹۱

دارای مجوز از معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور به شماره: ۸۱۹۴۵/۹۱/۲۱۳/د
آدرس وبسایت رسمی همایش: <http://seminars.usb.ac.ir/acc2>

شناسنامه

عنوان: مجموعه الکترونیکی مقالات همایش ملی حسابداری و حسابرسی

شناسه: مجموعه الکترونیکی مقالات همایش ملی حسابداری و حسابرسی، ۱۵ آذر ۱۳۹۱، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.

به کوشش: دکتر احمد ناصری و رامین زراعتگری

مرکز پخش لوح فشرده: گروه حسابداری دانشگاه سیستان و بلوچستان، تلفن ۰۵۴۱۸۰۵۶۷۷۱

نمبر ۰۵۴۱۲۴۴۳۳۸۵ ایمیل acc@usb.ac.ir وبسایت رسمی همایش:

<http://seminars.usb.ac.ir/acc2>

نسخه الکترونیک چکیده و مجموعه مقالات همایش وبسایت همایش نیز قابل دریافت است.

اعضای کمیته سیاستگذاری همایش

ردیف	نام و نام خانوادگی	سمت
۱	دکتر علیرضا رضوانی	رییس دانشگاه سیستان و بلوچستان
۲	دکتر علی اکبر میرزایی	معاون پژوهش و فناوری دانشگاه سیستان و بلوچستان
۳	دکتر سید سعید توکلی	معاون اداری و مالی دانشگاه سیستان و بلوچستان
۴	دکتر امین رضا کمالیان	رییس دانشکده مدیریت و اقتصاد
۵	دکتر جواد شهرکی	معاون پژوهشی دانشکده مدیریت و اقتصاد
۶	آقای رامین زراعتگری	مدیر گروه حسابداری
۷	دکتر احمد ناصری	دبیر همایش

مسئولین کمیته‌های اجرایی همایش

ردیف	نام و نام خانوادگی	عنوان	مسئولیت
۱	دکتر احمد ناصری	عضو هیئت علمی گروه حسابداری	دبیر همایش
۲	دکتر علیرضا طاهری	عضو هیئت علمی دانشکده هنر	مدیر اجرایی
۳	آقای محمود فاضل	عضو هیئت علمی گروه تربیت بدنی	مسئول تغذیه
۴	آقای رامین زراعتگری	مدیر گروه حسابداری	مسئول اسکان
۵	آقای احمد پیفه	عضو هیئت علمی گروه حسابداری	مسئول سالن‌ها
۶	آقای مسلم سعیدی	عضو هیئت علمی گروه حسابداری	مسئول پوسترها
۷	آقای مهرالله ریگی	مدرس گروه حسابداری	مسئول پذیرایی
۸	آقای فرزاد سلیمانی	دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری	مسئول امور مالی
۹	آقای مهدی برزویی	دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری	مسئول پشتیبانی
۱۰	آقای محسن دهمرده	دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری	مسئول فوق برنامه
۱۱	آقای بهنام مرادخانی	مدیر گروه حسابداری موسسه هاتف	مسئول ثبت نام و پذیرش

اعضای کمیته علمی همایش

(به ترتیب الفبا)

دکتر محمد علی آقایی	دکتر محسن دستگیر	دکتر غلامرضا کردستانی
دکتر محمداسماعیل اعزازی	دکتر علی رحمانی	دکتر محمد علی مرادی
دکتر جعفر باباجانی	دکتر جواد رضازاده	دکتر بیثا مشایخی
دکتر رافیک باغومیان	دکتر محمد جواد ساعی	دکتر اسفندیار ملکیان
دکتر محمدعلی باقرپور	دکتر محمد حسین ستایش	دکتر سید محمود موسوی
دکتر جمال برزگری	دکتر مهدی صالحی	دکتر غلامحسین مهدوی
دکتر مهدی بهارمقدم	دکتر محمدرضا عباسزاده	دکتر محمد نمازی
دکتر امید پورحیدری	دکتر مهدی عربصالحی	دکتر محمد حسین ودیعی
دکتر غلامحسن تقی نتاج	دکتر محمد عربمازار یزدی	دکتر حسن یزدیفر

فهرست سخنرانی‌ها و مقالات علمی

بخش اول: سخنرانی‌های کلیدی

- ۱۷ بازیابی نقش و جایگاه حسابداری و حسابداران در کشور محمد عرب‌مازار یزیدی
- ۱۸ تفکر سیستمی و نظام پاسخ‌گویی مالی و عملیاتی جعفر باباجانی

بخش دوم: مقالات علمی

فصل اول: اسلام و اخلاق

- ۲۵ نقش رهبری اسلامی در مدیریت مبتنی بر ارزش شرکت‌های سهامی مهدی بهارمقدم، حجت‌اله زنگی‌آبادی، سپیده راجی‌زاده
- ۳۷ ارزش‌های اخلاقی و نقش آن در حرفه‌ی مالی؛ کارکرد و چشم‌انداز محمدحامد خان‌محمدی، الیاس سروی
- ۴۴ گزارشگری اجتماعی شرکت‌ها؛ تعبیری از امور اخلاقی در مسابرداری مهدی مهدوی‌خو، محمد مهرجو، سیدعلی ملیحی
- ۵۱ موانع اجرای آیین رفتار حرفه‌ای مسابرداری در ایران محمدرضا طاوسی، فاطمه پور عسکر خواجه خضری، سیدمهدی بنی‌هاشمی کهنگی، سمانه طاوسی
- ۶۲ چارچوبهای آموزش اخلاق و ارزش‌ها در مسابرداری حسین رحمتی، امید امانداد، حمیدرضا مهر‌آور
- ۶۷ بررسی اثر استدلال اخلاقی بر طرز تفکر، نیت و تمایل اخلاقی دانشجویان مسابرداری دانشگاه شیراز سید روح‌ا... موسوی نژاد

- ۷۸سنجش هوش اخلاقی حسابداران و حساب‌رسان در استان سیستان و بلوچستان
صفیه بخشانی، محسن حسین‌بر
- ۸۷حسابرسی اسلامی در بانک‌ها و مؤسسات مالی در ایران: بررسی فاصله میان «آنچه باید باشد» و «آنچه در عمل»
امید پورحیدری، سید جواد حسینی، بهنام کرمشاهی

فصل دوم: آموزش

- ۹۹ فناوری اطلاعات، سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و اثر آن‌ها بر کیفیت آموزش حسابداری
شهناز مشایخ، مریم دانشور مفرد
- ۱۰۹ فناوری اطلاعات در آموزش حسابداری: ضرورت یا انتخاب؟
کیهان آزادی، امیر میرزائی
- ۱۱۸ روش‌های تدریس حسابداری با تأکید بر عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش
علی بهرامی نسب
- ۱۲۹ تحلیل و تبیین مدل‌های آموزشی جهت توسعه‌ی دانش و مهارت‌های حسابداری
الهام شتایی
- ۱۴۰ بررسی نگرش و عملکرد دانشجویان حسابداری نسبت به آموزش مجازی در دانشگاه آزاد مشهد
منیژه محمدی، عبدالرضا گل فرخانی، مریم محمدی
- ۱۴۹ رتبه‌بندی گروه‌های آموزشی حسابداری مقطع کارشناسی استان خوزستان
سعید جبارزاده کنگرلونی، محمدامین اجاقی
- ۱۶۷ عوامل مؤثر بر عدم تمایل دانشجویان تحصیلات تکمیلی حسابداری به تحقیق و پژوهش
حجت سلیمانی، حمید سلیمانی، داوود صالح فر
- ۱۸۱ ارزیابی میزان انطباق بین مهارت‌های فارغ‌التحصیلان کارشناسی حسابداری و معیارهای مورد نیاز برای حرفه
کاوه پرندین، مهدی پرویزی، یاسر شیرزادی

فصل سوم: فرهنگ، منابع انسانی، محیط زیست

- ۱۹۷ سواد مالی شخصی دانش آموزان پایه ی چهارم ابتدایی ناحیه ۶ مشهد
عباس عرب، ابوالفضل قدیری مقدم، علی کاظمی، مریم نصرالهی
- ۲۰۸ رابطه ی محافظه کاری فرهنگی و محافظه کاری حسابداری
محسن مرادی، منیژه محمدی
- ۲۱۹ ارتباط بین عملکرد اجتماعی و عملکرد مالی در بانک های خصوصی و دولتی
محمد رضا عباس زاده، مهدی مرادی، رضا احسان منش
- ۲۳۸ مدل مدیریت و گزارشدهی سرمایه فکری در نظام بانکی: رویکرد آینده پژوهی
غلامحسن تقینتاج، محمد مهدی مومنزاده
- ۲۵۹ توسعه ی سرمایه ی انسانی به عنوان عامل تسهیل کننده ی توسعه ی سازمانی
رجبعلی شیخزاده، مهدی شفیعی گل، اکرم پیلتن
- ۲۶۸ تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد شرکت ها در بورس تهران
حسن یزدی فر، شاهو آقاییگ زاده
- ۲۸۲ تأثیر مؤلفه های فرهنگی بر کارگریزی کارکنان بر اساس مدل هافستد در بورس تهران
محمد رضا عبدلی، فاطمه جلالی
- ۲۹۵ حسابداری محیط زیست و مسئولیت اجتماعی شرکت ها
قدرت اله حیدری نژاد

فصل چهارم: فناوری اطلاعات

- ۳۰۷ اشتراك اطلاعات در محیط های پویای اطلاعاتی
وحید اسکو، رضا داغانی
- ۳۲۰ کاهش عدم تقارن اطلاعاتی با استفاده از حسابداری تحت وب
حمید حصارى، رامین بیدکی، محسن خانی

- ۳۲۹ تبعات اقتصادی گزارشگری مالی اینترنتی
بهرام محسنی ملکی
- ۳۳۸ اهمیت مدیریت بر فناوری اطلاعات در حسابداری و حسابرسی،
وحید اسکو، مرتضی ترک جزی
- ۳۵۱ تأثیر عوامل انسانی بر اثربخشی سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری
محمدعلی مرادی، حامد دهقانزاده، مهوش رقیبی

فصل پنجم: مسابرسی

- ۳۶۵ حسابرسی عملکرد؛ ضرورت‌ها، چالش‌ها و راهکارها
قدرت‌اله حیدری‌نژاد، سهراب شکر بیگی
- ۳۸۳ حسابرسی مستمر؛ نوآوری در روش‌ها و مراحل حسابرسی
جواد منتظری، فرزانه ابراهیمی
- ۳۹۷ ضرورت حسابرسی فناوری اطلاعات در هزاره‌ی جدید
علیرضا سروش
- ۴۱۴ کیفیت گزارش حسابرسی و عوامل مؤثر بر آن
ابوالفضل شیرخانی، حمیدرضا رضایی، مسعود لوائی مشهدی
- ۴۲۷ تبیین نقش حرفه‌ی حسابداری در ارتقای سلامت نظام اداری
علی مهدوی‌پور، سیده معصومه هاشمیان
- ۴۴۱ ضرورت و اجرای حسابرسی مستمر
محمد ایمانی، داود پرنده خوزانی، مجید علیجانی
- ۴۴۹ بررسی رابطه‌ی کنترل‌های داخلی با تخلفات مالی در شرکت‌های دولتی
نادر بهلولی، ارسلان زرگر نصرالهی، جمال محمدی
- ۴۷۰ ارزیابی کیفیت خدمات مؤسسات حسابرسی در تهران
محمد علی مرادی، هاشم سلیمانی
- ۴۹۲ ریسک تقلب مالی در شرکت‌های ایرانی
کیهان مهام، ابوالفضل ترابی

- ۵۰۵ اثر مدت تصدی حسابرس و نوع حسابرس بر گزارشگری محافظه‌کارانه‌ی سود
مرتضی نوایی لواسانی، آریتا جهانشاد
- ۵۱۸ مطالعه‌ی پیمایشی درباره‌ی تعویض اجباری حسابرس
محمد حسین قائمی، علی همتی
- ۵۳۳ تأثیر تخصص در صنعت حسابرسی بر مدیریت سود با تأکید بر صورت‌های مالی میان دوره‌ای در بورس تهران
زهره حاجیها، یونس احمدزاده

فصل ششم: استانداردها و تئوری‌های مسابرداری

- ۵۴۵ حسابداری بین‌المللی، هماهنگ‌سازی استانداردها و مدل‌های عمده‌ی آن
مسعود حسنی القار، سمانه طاوسی، محمدرضا طاوسی
- ۵۶۲ کاوشی در راستای پیاده‌سازی و هماهنگ‌سازی استانداردهای بین‌المللی
ناصر چمن‌گرد، عبدالحسین رضوانی، علیرضا دیداری، لطیفه الهیاری
- ۵۷۵ حسابداری از چشم انداز جهانی شدن
سید مجتبی شفیع پور، فرزانه جلالی علی‌آبادی
- ۵۸۳ بررسی تغییر مفروضات بنیادی مدل قیمت‌گذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
زهره امیر حسینی، رضا داغانی، حامد احمدی‌نیا
- ۵۹۸ ارزیابی میزان پابندی تئوری‌های حسابداری به عدالت اطلاعاتی
فردین منصوری
- ۶۰۹ نرخ تسعیر ارز و جایگاه آن در مدل قیمت‌گذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
معصومه نادری، رضا داغانی، محمد صیادی
- ۶۲۳ گزارشگری قسمت‌های خاص؛ از تئوری تا عمل
فردین منصوری
- ۶۳۱ مبانی نظری محافظه‌کاری و تحلیل تأثیر آن بر سطح نگهداشت وجه نقد
ندا رضائی، حمیدرضا وکیلی‌فرد، لیلا ترکی

- ۶۴۱ شکاف اقتصادی در تصمیمات قیمت‌گذاری
فرزانه جلالی علی آبادی، سید مجتبی شفیع‌پور
- ۶۵۳ مفهوم استهلاک در تئوری‌های نوین حسابداری
حسن همتی، محمد حیدری، بهزاد یارقلی
- ۶۵۹ آثار به کارگیری استاندارد ۲۷ حسابداری بر تصمیمات استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی سازمان تأمین اجتماعی ..
فخرالدین صفایی فر، احمد مدرس، آزیتا جهانشاد
- ۶۷۳ به کارگیری تئوری نمایندگی جهت تبیین فساد مالی
غلامحسین مهدوی، نویدرضا نمازی

فصل هفتم: مسابرداری مدیریت

- ۶۹۶ عوامل مؤثر بر اشاعه‌ی نوآوری‌های حسابداری مدیریت
محمد عبدزاده کنفی، سلمان بیک بشرویه
- ۷۰۴ نقش حسابداری مدیریت استراتژیک در سازمان با تأکید بر نقش کنترلی آن
مهدی مرادزاده فرد، مالک ییلویی خمسلویی
- ۷۱۷ تجزیه و تحلیل زنجیره‌ی ارزش در یک شرکت خانوادگی
فرشته جعفری پناه، سجاد عبدی پور

فصل هشتم: مسابرداری بخش عمومی

- ۷۲۷ موانع اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در شرکت‌های دولتی
جمال محمدی، ابوالفضل کریمی
- ۷۴۲ ارزیابی عملکرد در بخش عمومی با رویکرد شاخص حقوق بین دوره‌ای
احمد پیفه، حسین وثوقی نسب، سمیه حلوائی

- ۷۵۲ مدل‌های تغییرات حسابداری بخش عمومی؛ بررسی نظری پیشرفت مدل‌ها
جواد منتظری، فرزانه ابراهیمی
- ۷۶۵ توانایی نظام حسابداری دولتی ایران در کمک به استفاده‌کنندگان جهت تصمیم‌گیری و ارزیابی مسئولیت پاسخ‌گویی ...
رضا ستوده
- ۷۷۴ مدل گزارشگری شبه بازرگانی؛ آیا زاغ راه رفتن کبک را خواهد آموخت؟
احسان نصیری

فصل نهم: تمقیقات بازار سرمایه

- ۷۹۴ بررسی رابطه بین محافظه‌کاری مشروط حسابداری و پایداری اقلام تعهدی در بورس تهران
آذر قبلی، ولی خدادادی، علی‌حسین حسین‌زاده
- ۸۱۱ چرخه‌ی عمر و ساختار سرمایه در بورس تهران
لیدا سلمانیان
- ۸۲۴ تأثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد شرکت‌ها در بورس تهران
محسن مرادی، ناهید بیگ‌مرادی، سعیده رضایی
- ۸۴۵ عوامل مؤثر بر پایداری سود در بورس تهران
مهدی صالحی، رضا تاکر، احسان مهرجو
- ۸۶۱ کیفیت سود و بازده سهام
فاطمه احمدی
- ۸۷۵ کیفیت سود و بازده مورد انتظار سهامداران
غلامرضا کردستانی، سیامک طایفه
- ۸۹۰ قابلیت اتکای صورت‌های مالی و کیفیت سود در بورس تهران
مهدی صالحی، پریسا جوادی
- ۹۰۲ مروری جامع بر مدل‌های سنجش کیفیت سود: مدل‌های مبتنی بر حسابداری و مدل‌های مبتنی بر بازار
سلمان بیک بشرویه، محمد عبدزاده کنفی

- ۹۱۶ بررسی توانایی مدل مبتنی بر درآمد اختیاری در مقایسه با مدل مبتنی بر ارقام تعهدی برای ارزیابی مدیریت سود
غلامرضا کردستانی، پویا مدافعی
- ۹۳۱ کفایت افشا در صورت‌های مالی اساسی و یادداشت‌های پیوست در بورس تهران
حسین وثوقی‌نسب، محمد اسناوندی، عابدین وثوقی‌نسب
- ۹۴۹ تأثیر قوانین و مقررات سازمان بورس و اوراق بهادار بر سطح افشای اختیاری در بورس تهران
احمد ناصری، مهدی ادیبیان، جواد ادیبیان
- ۹۶۶ اثربخشی و کفایت مقررات افشا در بورس تهران
علی رحمانی، علی حسینی، آرمان فتحی
- ۹۸۵ پیش‌بینی ریسک سیستماتیک با استفاده از شبکه عصبی مصنوعی در بورس تهران
عاطفه بهزادی، وحید امین، احمد نظامی
- ۱۰۰۰ قابلیت پیش‌بینی سود حسابداری با استفاده از ارزش افزوده اقتصادی و ارزش افزوده اقتصادی تعدیل شده
محمد حسین ودیعی، سید مجتبی سیدی دلویی، سید محمد حسینی
- ۱۰۱۳ نقش پیش‌بینی سود در محتوای اطلاعاتی جریان‌های نقدی و تعهدی
محمد رضا شورورزی، مجید عاطفی، احسان مهرجو
- ۱۰۲۸ پیش‌بینی شاخص قیمت و بازده نقدی با استفاده از رگرسیون بردار پشتیبان
ملیحه اخلاقی
- ۱۰۴۴ رابطه بین ارزش افزوده اقتصادی و ارزش افزوده بازار با بازده سهام در بورس تهران
سجاد غلامی، مهدی پرویزی، آیت تهری‌نیا
- ۱۰۴۹ مقایسه‌ی ارتباط تغییرات سود خالص و تغییرات جریان نقدی عملیاتی با تغییرات بازده سهام در صنایع شیمیایی
کاوه پرندین، مهدی پرویزی، مجتبی چاوشانی
- ۱۰۵۹ رابطه‌ی بین اهرم مالی و اهرم عملیاتی با بازده سهام تعدیل شده بر اساس ریسک در بورس تهران
محمدعلی مرادی، بهنام مرادخانی، مهدی جعفری
- ۱۰۷۱ ارتباط نرخ رشد فروش و عملکرد شرکت‌ها در بورس تهران
منصور گرکز، رحمان برزگر
- ۱۰۷۸ تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری بر ریسک نقدشوندگی در بورس تهران
حسن یزدی‌فر، مجتبی اکبرپور

- کاربرد برنامه‌ریزی خطی در بهبود تصمیمات سرمایه‌گذاری با رویکرد VAR ۱۰۹۸
 محمود معین‌الدین، محمد میرمحمدی صدرآبادی
- تأثیر سیاست‌های سرمایه در گردش بر مدیریت ریسک بانک‌های پذیرفته شده در بورس تهران ۱۱۱۲
 محسن مرادی، محمدرضا شورورزی، بلال عباسی
- رابطه میان کارایی استراتژی مدیریت سرمایه در گردش و بازده کل داراییها در بورس تهران ۱۱۲۹
 احمد احمدپور، سجاد سالاری
- رابطه‌ی نقدشوندگی دارایی‌ها و هزینه‌ی سرمایه و اثر محدودیت‌های تأمین مالی و فرصت‌های رشد بر این رابطه ... ۱۱۴۶
 محمدرضا شورورزی، محسن مرادی، علی اکبر قاری
- تأثیر استراتژی‌های سرمایه در گردش بر اهرم عملیاتی در بورس تهران ۱۱۶۲
 رضا جامعی، محمد رسول سلطان زاده، حمیدرضا رضایی
- تأثیر استراتژی‌های سرمایه در گردش بر معیارهای اقتصادی ارزیابی عملکرد در مقایسه با معیارهای حسابداری ... ۱۱۷۵
 محمد علی مرادی، مصطفی نجار
- عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای و عملکرد بر مبنای قضاوت حرفه‌ای ۱۱۹۳
 مهدی قرائی‌پور، احسان مهرجو، محمد حسینی
- عدم تقارن اطلاعاتی، فساد مالی و شفافیت اطلاعات در بازار سرمایه ۱۲۰۷
 اسفندیار ملکیان، محمد جواد زارع بهنمیری، کرامت الله حیدری رستمی
- تأثیر عدم تقارن اطلاعاتی و وابستگی مالی خارجی بر سیاست تقسیم سود ۱۲۱۹
 امید پورحیدری، مصطفی دلدار
- بررسی استفاده از ترکیبات اجزای جریان‌های نقدی جهت پیشبینی در ماندگی مالی در بازار بورس ۱۲۳۵
 محمود همت‌فر، داریوش جاوید، سعید مجاهد
- ارزیابی معیارهای مد نظر سهامداران در زمینه‌ی خرید و فروش سهام در بورس تهران ۱۲۴۶
 مهدی عربصالحی، مهدی بیدل
- سقوط، نجات، صعود؛ رمز موفقیت افشردی تنکابن ۱۲۶۴
 جواد منتظری

بخش اول:

سخنرانی‌های

کلیدی

بازیابی نقش و جایگاه مسابرداری و مسابداران در کشور*

محمد عرب‌مازار یزدی^۱

چکیده

بیش از پنجاه سال از ورود فناوری مسابرداری به کشور می‌گذرد. ممکن است که در الواح به غارت رفته‌ی هخامنشی یا انواع دیگری از آثار به جامانده از گذشتگان نیز بتوان چیزهایی یافت که حکایت از پیشینه‌ی درخشان ایرانیان در نگاه‌داری حساب و کتاب امور کند. حتی اگر وجود چنین سابقه‌ی تمدنی واقعیت داشته باشد، آنچه امروز به عنوان دانش مسابرداری در کشورمان حضور و ظهور و بروز دارد، به آن پیشینه ربطی نخواهد داشت؛ بلکه به گفته‌ی برخی اندیشمندان مسابرداری، این یک فناوری وارداتی برای کشورهای چون کشور ما است. ریشه در تمدن ما ندارد و حاصل توسعه‌ی تمدنی بیگانه در سرزمین‌هایی بیگانه و برای مردمانی به مراتب بیگانه‌تر بوده و شاید بر اساس نیاز جامعه‌ی صنعتی غرب و برای کامل کردن پازل صنعتی آن‌ها پدید آمده است. حال اگر دست بر قضا و همچون سایر علوم و فناوری‌ها، مسابرداری هم بتواند برای مردمان سرزمین ما کاربرد و جایگاه خود را با اندکی بومی‌سازی، پیدا کند، جای شکر دارد. در واقع معلوم نیست در کشور ما چه بلایی بر سر این فناوری وارداتی آورده‌اند که امروزه تقریباً هیچ یک از ذی‌نفعان فرضی مسابرداری، قدر و منزلتی برای آن قائل نیستند؛ یا چنان که باید و شاید متوجه‌ی اهمیت و توانایی این فناوری نشده‌اند. این گفتار در پی طرح این بحث و یافتن راه‌کارهایی برای قراردادن حوزه‌ی مهم دانش و فناوری مسابرداری در جایگاه واقعی خود است. با نگاهی دوباره به آنچه بر مسابرداری و مسابداران ایرانی گذشته است و ریشه‌یابی دلایل عدم درک واقعی اهمیت نقش و جایگاه مسابرداری در کشورمان و مقایسه‌ی آن با جایگاهی که بایسته و شایسته است، چگونگی عبور از این معضل و بازیابی جایگاه از دست رفته، مورد بحث قرار خواهد گرفت.

*چکیده و محور کلی سخنرانی کلیدی در مراسم افتتاحیه همایش.
۱- دانشیار گروه مسابرداری دانشگاه شهید بهشتی arabmazar@yahoo.com

تفکر سیستمی و نظام پاسخ‌گویی مالی و عملیاتی*

جعفر باباجانی^۱

مقدمه

برای دستیابی به یک تحلیل مفهومی و درست از نظام پاسخ‌گویی مالی و عملیاتی و خرده نظام‌های تشکیل‌دهنده آن باید از تفکر سیستمی استفاده کرد؛ زیرا فلسفه وجودی نظام‌هایی چون بودجه‌بندی، حسابداری و گزارشگری مالی، حسابرسی، ارزیابی عملکرد و جریان آزاد اطلاعات را باید در نظام پاسخ‌گویی عمومی جستجو نمود تا نقش و جایگاه و مزایای استقرار آن‌ها به وضوح روشن شود. به بیان دیگر، بر اساس تفکر سیستمی، هر یک از سیستم‌های یادشده، یکی از زیر مجموعه‌های فرا سیستمی است که در جوامع مبتنی بر مردم سالاری، به نظام پاسخ‌گویی عمومی موسوم شده است. سیر تطوّر هر یک از سیستم‌های مذکور، بیانگر این واقعیت است که تغییر و تحول در آن‌ها تحت تأثیر نظام پاسخ‌گویی عمومی صورت گرفته و هر یک از این سیستم‌ها نیز به نوبه‌ی خود در ارتقای سطح مسئولیت پاسخ‌گویی عمومی مؤثر بوده است.

به همین دلیل، ابتدا سعی می‌شود تصویری کلی از نظام مسئولیت پاسخ‌گویی مالی و عملیاتی و ارکان اصلی آن ارائه شود، سپس فرایند این نظام با استفاده از یک چارچوب پذیرفته شده تحلیل و پس از آن نقش و جایگاه هر یک از خرده نظام‌های مؤثر در فرایند مسئولیت پاسخ‌گویی عمومی، به اجمال مورد بحث قرار گیرد.

مفهوم مسئولیت پاسخ‌گویی عمومی

برخی صاحب‌نظران اعتقاد دارند که مفهوم مسئولیت پاسخ‌گویی مفهومی طلایی است که کسی با آن مخالفتی ندارد و در گفتمان و اسناد سیاسی امروزی، به دلیل انتقال تصویری از شفافیت و اعتماد بخشی، بسیار از آن استفاده می‌شود. بنابراین می‌توان مفهوم امروزی مسئولیت پاسخ‌گویی را به نظام‌های سیاسی مبتنی بر دموکراسی و مردم سالاری نسبت داد. در این مفهوم، حق دانستن حقایق و پاسخ‌خواهی برای صاحبان حق که از طریق پرداخت عوارض و مالیات، منابع مالی و اقتصادی مورد نیاز دولت‌ها و شهرداری‌ها را تأمین می‌کنند از یک سو و الزام مقامات منتخب و منصوب به ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی از سوی دیگر، به رسمیت شناخته شده است.

نظام پاسخ‌گویی

واژه‌ی دموکراسی حداقل نیازمند سه پیش فرض اساسی شامل: شفافیت، مسئولیت پاسخ‌گویی و برابری است. دسترسی آزاد به اطلاعات مربوط به تصمیم‌گیرهای دولت در خصوص فعالیت‌های اقتصادی و سیاسی، شاخص شفافیت است. مسئولیت پاسخ‌گویی مستلزم آن است که دولت در مقابل مردم و نمایندگان قانونی آن‌ها و در قبال اعمالی که انجام می‌دهد و تصمیماتی که اتخاذ می‌کند، پاسخ‌گو بوده و به آن‌ها توضیح دهد. مفهوم برابری نیز بر رفتار یکسان و قانونی با همه‌ی شهروندان و اعطای حقوق برابر به

* متن و محور کلی سخنرانی کلیدی در مراسم اختتامیه همایش.

۱- دانشیار گروه حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی (ره) Jafar.Babajani@gmail.com

آن‌ها برای مشارکت در اداره‌ی امور خود تأکید دارد. مسئولیت پاسخ‌گویی و شفافیت، اگر چه به صورت مستقل مطرح می‌شود، اما لازم و ملزوم و مکمل همدیگرند. شفافیت به ذی‌نفعان جامعه این فرصت را می‌دهد که ساختار، وظایف، مقاصد سیاسی و پروژه‌های مالی دولت را از طریق دسترسی آزاد به اطلاعات مربوط، مورد بررسی قرار دهند. هدف اصلی شفافیت، فراهم نمودن فضای لازم برای مقامات منتخب و منصوب، جهت ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی است. این در حالی است که مسئولیت پاسخ‌گویی، این قبیل مقامات را به ارائه‌ی دلایل منطقی در مورد وظایف و اقدامات و پیامدهای آن ملزم می‌کند.

چارچوب تحلیلی مسئولیت پاسخ‌گویی

بحث و بررسی در مورد مفهوم مسئولیت پاسخ‌گویی، با هدف دستیابی به تحلیلی صحیح و عمیق از این مفهوم، مستلزم استفاده از چارچوب مفهومی مناسب و مبتنی بر مبانی نظری است. به همین دلیل، از چارچوبی که استوارت برای تحلیل مسئولیت پاسخ‌گویی ارائه کرده، استفاده شده است. در این چارچوب، دو مسیر کلیدی در فرایند مسئولیت پاسخ‌گویی به شرح زیر معرفی شده است:

۱- نیاز به اطلاعات، شامل حق پرسش و مناظره در مورد اطلاعات به عنوان مبنایی برای صورت‌بندی قضاوت که به عنصر گزارش موسوم است. گزارش باید به شکلی قابل فهم ارائه شود و بر حسب این که چه چیزی، برای چه کسی ارائه می‌شود، به زبان‌های متفاوت تنظیم گردد. زبان گزارش مالی، زبان گزارش قانونی نبوده و نیازی نیست مشابه زبان گزارش سیاسی باشد.

۲- ارزیابی، قضاوت و اقدام که در این چارچوب از آن به عنوان عنصر پاسخ‌خواهی و اعمال قدرت یاد می‌شود. پاسخ‌خواهی شامل ارزیابی و پیامدهای آن است. پاسخ‌خواهی شامل تأیید یا تقصیر است که به نوبه‌ی خود می‌تواند منجر به پاداش یا جریمه شود. پاسخ‌خواهی می‌تواند شامل سلب یا تجدید اعتماد (برکناری یا انتصاب و انتخاب مجدد) نیز باشد. اگرچه در فرایند پاسخ‌خواهی ممکن است اقدامی انجام نشود، اما باید ظرفیت اعمال قدرت و اقدام به وضوح وجود داشته باشد.

استوارت معتقد است که در تحلیل مفهوم مسئولیت پاسخ‌گویی، باید به این نکته توجه نمود که دو عنصر گزارش و پاسخ‌خواهی در ارتباط با یکدیگر بوده و مفهوم کامل مسئولیت پاسخ‌گویی در برگزیده‌ی ارائه‌ی گزارش و قضاوت در مورد آن است. به بیان دیگر، استوارت بر این نکته تأکید می‌کند که دادن گزارش برای تحقق پاسخ‌خواهی امر ضروری است؛ اما گزارشگری به تنهایی قادر به تکمیل فرایند مسئولیت پاسخ‌گویی نیست. مسئولیت پاسخ‌گویی در عین حال، مستلزم ظرفیت اعمال قدرت نیز خواهد بود و ایفای این مسئولیت در قبال مجلس قانون‌گذاری، حاوی ظرفیت مناسب برای اعمال قدرت است. استوارت تصریح می‌کند که رابطه‌ی مسئولیت پاسخ‌گویی شامل دادن گزارش و ارزیابی و قضاوت در مورد گزارش، می‌تواند به ریسمانی تشبیه شود که پاسخ‌گویان را به پاسخ‌خواهان مرتبط می‌کند. او معتقد است که شفافیت و مسئولیت پاسخ‌گویی مستلزم روشن بودن رابطه‌ی مسئولیت پاسخ‌گویی است. رابطه‌ای که بین پاسخ‌گو و پاسخ‌خواه برقرار است، یک رابطه‌ی قدرت است. بر پایه‌ی رابطه‌ی مسئولیت پاسخ‌گویی، کسانی که حق گرفتن گزارش دارند، قدرت ارزیابی و قضاوت در مورد آن را نیز خواهند داشت. استوارت در چارچوب تحلیلی خود، این رابطه را Bond of Accountability نامگذاری نموده و نگارنده معادل فارسی «چرخه‌ی مسئولیت پاسخ‌گویی» را برای آن انتخاب کرده است.

نگاهی اجمالی به چارچوب تحلیلی مورد نظر استوارت درباره‌ی مسئولیت پاسخ‌گویی، نشان‌دهنده‌ی این واقعیت است که نظام پاسخ‌گویی، حاصل فرایندی است که با دادن گزارش درباره‌ی اقداماتی که در حوزه‌ای مشخص انجام شده است، آغاز می‌شود. در ادامه‌ی این فرایند و در مرحله‌ی پاسخ‌خواهی، رسیدگی به گزارش و ارزیابی و قضاوت در مورد آن صورت می‌گیرد؛ تا در نهایت به اخذ تصمیم در خصوص تشویق یا تنبیه که در قالب انتخاب مجدد یا سلب اعتماد و عزل مقامات پاسخ‌گو متبلور می‌شود، منجر شود. همان گونه که استوارت بیان می‌کند، رابطه‌ای بین این دو مرحله وجود دارد که این دو مرحله از فرایند را به یکدیگر پیوند داده و

چرخه‌ی مسئولیت پاسخ‌گویی را تشکیل می‌دهد که باید از شفافیت کافی برخوردار باشد. افزون بر این، حوزه‌هایی که باید پاسخ‌گویی درباره‌ی آن انجام شود و فعالیت‌هایی که در مورد آن باید گزارش تهیه و پاسخ‌خواهی صورت گیرد نیز روشن باشد.

اگر نظام پاسخ‌گویی را در چارچوب تحلیلی فوق و بر مبنای تفکر سیستمی مورد بررسی قرار دهیم، به این نتیجه می‌رسیم که تحقق هر یک از دو رکن پیش گفته، در فرایند پاسخ‌گویی، مستلزم استقرار و اجرای سیستم‌هایی هدفمند و در عین حال مرتبط با هم است که تحت تأثیر محیط پیرامون، نظیر نوع حاکمیت و نظام سیاسی نیز قرار می‌گیرد. به همین دلیل، در تحلیل نظام پاسخ‌گویی، به جای تمرکز بر اجزای این نظام، باید با رویکردی کل‌نگر سیستم‌های تشکیل دهنده‌ی آن را شناسایی و روابط و تعامل آن‌ها با نظام پاسخ‌گویی و تأثیر محیط پیرامون بر این نظام را مورد مطالعه قرار داد. در چنین شرایطی، طرح مبنای نظری سیستم‌های هدفمندی نظیر بودجه‌بندی، حسابداری و گزارشگری مالی، حسابرسی، کنترل و ارزیابی عملکرد، از انسجام کافی و معنی‌داری برخوردار و جایگاه و شأن آن‌ها مشخص و مزایا و محاسن آن‌ها پدیدار می‌شود.

نقش و جایگاه سیستم‌ها در نظام پاسخ‌گویی

همان گونه که بیان گردید، مسئولیت پاسخ‌گویی فرایندی است که با دادن گزارش توسط پاسخ‌گو آغاز و با رسیدگی و اظهار نظر درباره‌ی این گزارش ادامه می‌یابد و سپس با قضاوت، اتخاذ تصمیم و اقدام توسط پاسخ‌خواهان پایان می‌پذیرد. این دور تسلسل به صورت دوره‌ای ادامه خواهد یافت. از این رو، سیستم حسابداری در فرایند ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی با تهیه‌ی اطلاعات و دادن گزارش از طریق گزارش‌های مالی به وظیفه‌ی خود عمل می‌کند. حسابرسی به عنوان یک خرده نظام دیگر، نقش خود را در مرحله‌ی ارزیابی و با اظهار نظر تخصصی درباره‌ی گزارش پاسخ‌گو ایفا و زمینه‌ی لازم را جهت قضاوت آگاهانه و مبتنی بر استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی، برای پاسخ خواهان فراهم می‌کند. نگاهی اجمالی به فرایند ایفا و ارزیابی مسئولیت پاسخ‌گویی نشان‌دهنده‌ی این واقعیت است که نظام پاسخ‌گویی در دنیای پیچیده‌ی امروز و بر اساس تنوع وظایف دولت‌ها و نهادهای بزرگ بخش عمومی، به صورتی منظم و سازمان یافته عمل می‌نماید. از آن جا که شفافیت، پیش شرط تحقق مسئولیت پاسخ‌گویی و نیز مستلزم جریان صحیح اطلاعات بین پاسخ‌گو و پاسخ‌خواه است، پس حسابداری و حسابرسی ضمن تعامل و ارتباط با یکدیگر به عنوان دو سیستم هدفمند در نظام پاسخ‌گویی به ایفای نقش می‌پردازند. افزون بر این، گزارش‌های مالی حسابرسی شده باید در اختیار عموم مردم قرار گیرد تا گردش آزاد اطلاعات بین پاسخ‌گویان و پاسخ‌خواهان نیز در این فرایند به ایفای نقش بپردازد.

اگر در فرایند مسئولیت پاسخ‌گویی، به نقش بودجه به عنوان مبنی و حوزه‌ی عمل پاسخ‌گویی توجه شود، آن گاه تصویر نسبتاً روشنی از سامانه‌ی پاسخ‌گویی آشکار می‌شود. به بیان دیگر، بودجه که سندی معتبر و حاوی برنامه‌های دولت و نهادهای بزرگ بخش عمومی است، بر پایه‌ی اصول و ضوابط مشخصی که قانون معین می‌کند تهیه و تقدیم مرجع قانون‌گذاری می‌شود و پس از آن در مرجع قانونی، مبنایی جهت پاسخ‌گویی فراهم می‌کند. حسابداری و گزارشگری مالی نیز برطبق استانداردهای پذیرفته شده و مورد توافق پاسخ‌گو و پاسخ‌خواه، گزارش‌های لازم درباره‌ی اجرای بودجه فراهم نموده و آن گاه نظام حسابرسی بر طبق اصول و استانداردهای خاص خود نسبت به گزارش‌های استخراج شده از سیستم حسابداری اظهار نظر می‌کند. همان گونه که ملاحظه می‌شود، هر سه سیستم به عنوان خرده نظام‌های فعال در نظام پاسخ‌گویی، براساس اصول و ضوابط مشخصی که مورد پذیرش و توافق دو طرف پاسخ‌گو و پاسخ‌خواه قرار گرفته است، عمل می‌کند.

نظام پاسخ‌گویی و نظریه‌ی سیستم‌ها

بسیاری از صاحب‌نظران علوم اجتماعی و مدیریت اعتقاد دارند که نظریه سیستم‌ها یکی از کامل‌ترین چارچوب‌های فکری بشر امروزی برای کشف حقایق و تمیز خطا از صواب است. سیستم به عنوان مجموعه‌ای واحد یا کل، متشکل از اجزای مرتبط به یکدیگر تعریف شده است. مجموعه‌ای واحد؛ غیر از جمع اجزا؛ این مفهوم در درک نظریه‌ی سیستم‌ها اهمیت زیادی دارد. در تعریف و تشخیص سیستم نکته‌ی مهمی نهفته است و آن ارتباط اجزا با یکدیگر است. نحوه‌ی ارتباط بین اجزای سیستم، شکل، خاصیت و نتیجه‌ی کار سیستم را مشخص می‌کند.

سیستم یک «کل» است که ویژگی‌های اصلی آن با خواص هیچ یک از اجزا مشترک نیست. اگر اجزا به عنوان قسمت‌هایی از کل در نظر گرفته شود و عملکرد و نقش آن‌ها در آن کل بررسی شود، ویژگی‌های اصلی آن‌ها قابل درک خواهد بود و می‌توان رفتار نظام پاسخ‌گویی آن‌ها را توضیح داد.

همان‌گونه که بیان گردید، بودجه‌بندی، حسابداری و حسابرسی خرده نظام‌های فعال در نظام پاسخ‌گویی محسوب می‌شود. هریک از این خرده نظام‌ها در تعامل و ارتباط با سایر خرده نظام‌ها، در ایفا و ارزیابی فرایند مسئولیت پاسخ‌گویی در یک سازمان اجتماعی نظیر دولت، به ایفای نقش می‌پردازد. حال اگر با یک تفکر سیستمی به جستجوی نقش هر یک از خرده نظام‌ها بپردازیم و تعامل و ارتباط آن را با سایر خرده نظام‌ها مد نظر قرار دهیم، فلسفه‌ی وجودی، عملکرد و اهمیت آن خرده نظام، در نظام پاسخ‌گویی مالی و عملیاتی بهتر درک می‌شود.

